

Ivana Stefanović

23.1.2020. Bitez teatar

Reč na promociji knjige Saše Brajović "Lujo Davičo. Fragmenti života" u izdanju Clio 2019.

Knjiga Saše Brajović "Lujo Davičo, fragmenti života" (Clio 2019.), na sveobuhvatan način osvetljava jednu neobičnu umetničku ličnost i toliko nedovoljno poznatu da bi se moglo reći skoro tajanstvenu.

Tek sada, posle toliko decenija od njegove smrti, Saša Brajović nam odgovara na pitanje koje smo - zabavljeni drugim bučnijim ličnostima i događajima, sasvim zaboravili da postavimo. Ko je bio Lujo Davičo?

Dok čitamo knjigu i gledamo fotografije ukazuju nam se obrisi ličnosti: vidimo umiljato dete oslonjeno na majku (Streju Davičo) ili lepo obučenog dečaka, sa braćom; vidimo dečakovu jevrejsku, dobro obrazovanu porodicu i njeno važno mesto u predratnom Beogradu; vidimo nekoga koji vrlo rano zna da želi da igra, da se izražava telom i zato odlazi da uči pokret kod Mage Magazinović. Nešto kasnije ukazuje nam se čak čuvene švajcarske škole kompozitora Emila Žak-Dalkroza, tvorca euritmike a iza toga vidimo slobodnog umetnika na sceni, plesača, igrača na binama Kolarca, jevrejskog Doma, hotela Central... Vidimo nekoga ko na *bis* izvodi svoje igračke numere i izmamљуje duge aplauze a za kritiku "*pokazuje visok stepen plastičnog izraza i spiritualizacije igračkih pokreta*". Saznajemo šta je njegov muzički ukus: Šopen, Bah, Debisi, Grig, Tajčević i pratimo kako kao igrač nenametljivo napreduje, ali i kako se u jednom trenutku transformiše od obožavanog plesača-ritmičara u delikatnog pedagoga koji čak Muzičke škole "Stanković" senzibilizuje za muziku (a muzika i igra oduvek su bliske umetnosti, Euterpa i Terpsihora su bliske, sestre!). Vidimo ga kako radi koreografske predstave za avangardni govorni hor radničkog društva Abrašević; sada je on već koreograf, neko ko istražuje i zapisuje folklor, neko ko je posvećen pedagog, profesor koji u Beograd donosi iskustva Žak-Dalkrozove metode i podučava čak i studente Muzičke škole "Stanković" i tek osnovane Muzičke akademije. Vidimo ga s prijateljima, doduše retko. Po svemu što čini shvatamo da je to čovek izrazito modernih shvatanja, vidimo naprednog intelektualca. Onda - a tu je već blizu i kraj, iako je tek prešao 40 godinu - vidimo učesnika Narodno-oslobodilačkog pokreta, borca, antifašistu, nekoga ko gine ne zato što mora - bar ne tog trenutka - nego zato što je smrt izabrao sam. Iako nikad nećemo saznati sasvim precizno šta se tačno dogodilo tog dana u Nikšiću 1942. godine, sigurno je samo to da je Lujo Davičo sam izabrao da napadne grupu italijanskih oficira-fašista, i time izabrao i svoju vitešku smrt. Smrt kao gest.

Izvori koje Saša Brajović prikupila su pomno provereni, istraženi i verodostojni i tako nam se ukazuje ljudski i profesionalni lik sa biografijom vrednom najvećeg poštovanja. Crescendo završnih godina Lujovog života od njega stvara heroja. On to jeste ali ne samo tada. On je junak i kada, još kao dečak, tačno zna šta želi, kada hrabro u to doba odluči da se izražava pokretom i telom, kada pobedi strah od nerazumevanja okoline.

Jedna među ne preterano brojnim fotografijama Luja Daviča privlači mi pažnju i ne samo meni. Saša Brajović je opisuje fotografiju ovako: "*Davičo je u belom, i bos, a ritam njegovog kretanje kao da sledi tamna figura iza njega. Iza Daviča je njegova senka koja se predstavlja kao njegov partner. Može se pretpostaviti da je ova fotografija nastala prema njegovim uputstvima. Fotografija izražava suštinu Davičovog poimanje plesa – "potrebe da se pokretima tela ispolji osećanje koja u njemu budi muzika"*".

Ostajem impresionirana pred ovom slikom Daviča i njegove senke. Ta senka čini da Lujo Davičo ostane tajanstven i zatamnjen čak i danas kada imamo ovu dragocenu knjigu. Iz mnogih detalja vidi se eluzivna priroda onoga što je iza tog čoveka ostalo. Lujo je neko koga i ima i nema: on je i član Narodnog pozorišta, kako stoji na programu njegovog nastupa, ali ga i nema u arhivima samog pozorišta, profesor je u "Stankoviću", prisutan prilikom osnivanja Muzičke akademije novembra 1937. gde je honorarni nastavnik za ritmičku gimnastiku, ali istovremeno njegovog potpisa nema tamo gde bi

ga očekivali... Njegovo lice se ne može prepoznati na fotografijama prve generacije studenata i nastavnika Akademije. Zašto je izbegao zajedničko slikanje?

Ono što znam to je da se Lujo Davičo od sredine 30-tih sreće sa mojim ocem Pavlom Stefanovićem. Posebno često se vidjaju 1937. kada u "Abraševiću", radničkom društvu, u sekciji za govorni hor, rade na predstavi "Oj Kuli, oj!". Zamišljena je za recitatora, govorni hor, klavir, flautu, violinu, obou/klarinet i gongove. Tekst je Luja Aragona. Predstavu prikazuju u sali Doma radničke komore Abrašević. Pavle je neka vrsta reditelja, dirigenta, inspicijenta, Lujo je koreograf a u sali, i na sceni, tiska se 80-tak izvođača, članova i članica govornog hora. Oni recituju, govore, skandiraju ili ispevavaju Aragonov tekst, koriste i udaračke instrumente, uz njih je kamerni muzički sastav koji izvodi muziku koju je napisao Josip Slavenski. Za klavirom je Stana Đurić Klajn, koja će uskoro biti izuzetno značajna za srpsku muzikologiju. Zamislimo kako se ceo hor pokreće, glumi, pleše, gestikulira... a sve to u svrhu neprikrivene levičarske propagande sprovedene umetničkim sredstvima.

Teško je bilo razumeti novu umetnost u kojoj je Lujo uzeo toliko keativnog učešća. Ali Pavle Stefanović, njegov drug iz ovog poduhvata, pokušao je u jednom kasnijem tekstu da objasni prirodu govornog hora, idejnu i estetsku srž sintetskog pozorišta u kojem se "*plodno ostvaruje organsko jedinjenje arhitekture, slikarstva, muzike, plesa i pesništva, hranjeno vitaminima spontanog umetničkog stvaralašta narodnih masa*". Ovim rečima on opisuje ono što – a oni su svi u to verovali - predstavlja ne samo umetnost "*današnjice, nego još više sutrašnjice*".

Danas znamo gde su, u pogledu ishoda ideje sintetskog pozorišta, bili u pravu a gde ne. Ali tada govorno-plesni hor je privlačio veliku pažnju, ne toliko kritike ili dnevne štampe, koliko levičarske omladine, s jedne strane i policije s druge.

U knjizi Saša Brajović srećemo mnoge poznate likove poput: Mage Magazinović, prve moderne srpske plesačice i filozofkinje, Rafaila Blama, kompozitora, dirigena, jednog od prvih džezera, Vojislava Vučkovića, kompozitora sa doktoratom Karlovog univerziteta u Pragu, Josipa Slavenskog, u tom trenutku kompozitora svetskog renomea i profesora Muzičke akademije, Lidu Frajt, učenicu Slavenskog i prvu diplomiranu kompozitorku koja je diplomirala na Beogradskom univerzitetu, Mirjanu Kodžić, glumicu i mnoge druge. Ali srećemo indirektno i 70-tak onih čija imena sada ne bismo mogli navesti, članova i članica radničkog društva Abrašević koji su, ubrzo potom, stradali u borbama ili u brojnim logorima tokom Drugog svetskog rata.

Prilikom jednog susreta Saša Brajović mi je ispričala priču o salati i bunaru u dvorištu kuće u Nikšiću 1942. Deca iz okoline gledala su jednog došljaka tamne kose i živih očiju, koji se neobično lepo kreće i kad treba govori strane jezike. Taj došljak na bunaru svakoga dana pere salatu kao pravi hotelski konobar. Sve dok jednog dana ne odjekne eksplozija u kojoj strada više Italijanskih oficira ali i konobar- atentator. Bio je to Lujo Davičo.

Među onom decom bila je i majka Saše Brajović, tada devojčica. Ona je sačuvala živu supstancu ove priče, a Saša Brajović je pažljivo preuzela i veoma stručno i toplo primenila postupak "arheologije sećanja", skupljajući kameničiće te davno rasute građevine. Ona ovom knjigom otkriva činjenice, rekonstruiše jedan skoro zaboravljeni umetnički lik, oslikava kontekst i društvena previranja, vreme mira, narastajućeg fašizma a potom i rata.

Moglo bi se reći da je ovim rekonstrukcija života umetnika i čoveka Luja Daviča završena. Ipak - a iskustvo nam govori da je to moguće - sa otvaranjem istorijskih podruma koji su dugo bili zatrpani, odnekud bi se mogle pojaviti i neke nove priče, novi kamečići mozaika, novi artefakti, novi delovi tog davno izbledelog lica. Jer, iako sada imamo podataka više nego ikad, Lujo Davičo kao da nam, na neki čudan način, i dalje izmiče.